

זו ט ו ת

עֵי ת י ם

תחומי ארץ ישראל עד סקום שהחוקיו עולי כבל: (א) פרשת אשקלון.
 (ב) חומות מגדל שרשון. (ג) [חומות] דיר. (ד) חומות עכו. (ה) ראשטי גאתו.
 (ו) גאתו עצמה. (ז) ככרתא. (ח) בית זניתא. (ט) קצרא דגלילא. (י) קבייא
 דעייתא. (יא) מצריא דעייתא. (יב) ...
 (ספרי דבר, פס' ג"א)

רשימה זו, שחלק ממנה ניתן כאן¹, עוררה מזמן את תשומת לבם של חוקרי ארץ-ישראל היהודים. שלוש נוסחאות של הרשימה הזאת הגיעו לידינו: בספרי, בתוספתא ובתלמוד הירושלמי. הנוסחאות שונות במקצת אשה מרעותה, ואפשר להכיר בהן את עקבות השיבושים ששיבשון המעתיקים השונים. לא כל חוקרי הרשימה הזאת השתמשו בגירסות הנכונות. פרופ' שמואל קליין ז"ל צירף את הגרסאות השונות עפ"י כתיביו ישנים במאמרו הגדול *Das tanaitische Grenzverzeichnis Palaestinas*.² קליין השתדל למצוא את הגרסה הנכונה ביותר ולאחר זה לקבוע, עד היכן שידו מגעת, את המקומות עצמם במידה שהדבר לא נעשה בידי קודמיו במחקר הזה.

ברצוני להתעכב על שני שמות מתוך הרשימה הזאת שהם כאחד:
 (י) קבייא דעייתא; (יא) מצריא דעייתא.

הנסיון הראשון לקביעת המקומות שברשימה הזאת נעשה בידי ר' יהוסף שווארץ בספרו תבואות הארץ. הרא"ם לונץ, שהוציא לאור את המהדורה האחרונה של תבואות הארץ, ציין בהערותיו לספר הזה שר' יהוסף שווארץ הלך רק אחר הירושלמי, בלי שים לב לשאר הנוסחאות והגרסאות, ומשום זה הגיע לידי טעויות רבות. לונץ הוסיף בשולי העמודים את זיהוי המקומות לדעת ה. הילדסהיימר³.

זיהויו של בעל תבואות הארץ אינם מדויקים ביותר, ולפעמים הם רחוקים מן המציאות. לדעתו: קובעיא (במקום קובעיא דעייתא) צפון צפת, כמחוז גוש חלב וראם אחר הכפר. אלקובועא. בהעת רא"ם לונץ נזכרת הגירסא: קובעיא דעייתא לפי התוספתא והספרי וכן זיהוי המקום לפי הילדסהיימר: עייתא אסעוב (דעה זו קיבלה אחר-כך גם ש. קליין).

בספר הישוב מציין ש. קליין: שלא כל הנקודות הנמצאות ברשימת תחומי ארץ ישראל היו בעצמן מקומות של ישוב, אלא הן נקודות לציון הגבוץ (קבייא — מערה? מצרייא — מצרי השדות), או שהישוב היהודי שכאותם המקומות היה דל מאד, או היה מעורב בין יוונים או סורים⁴.

להלן ברשימת זיהוי השמות קובע קליין: עייתא (י"א) — היום עיתא א-שעב בצפון הארץ⁵.

המקומות הנזכרים ברשימת תחומי א"י מעכו עד מצרייא דעייתא הם בסביבה אחת בגליל המערבי וביניהם (ה) ראש מי גאתא [והם מעינות הגעתון] (ו) גאתו [געתון] עצמה (ז) ככרתא [ככרי]

(1) ר' ש. קליין, ספר הישוב, א', א', ע' 160.

(2) ר' HUCA V 1928.

(3) ר' Beitrage zur Geographie Palaestinas (Beilage zum Jahresbericht des Rabbi-

nerseminars in Berlin, 5645)

(4) ר' ספר הישוב, א', א', ע' 160.

(5) ר' ספר הישוב, א', א', ע' 161.

וכו'. לפי הרשימה הזאת נמצאת גם עייחא בסביבה זו. לדעתי היתה על הגבעה שממזרח לנהריה שבחלקה הדרומי יושב היום הכפר הקטן חומימה.

מסדרי המדידות של ארץ-ישראל בשנת 1878 מטעם PEF ציינו במקום הזה את *Kh. Aiteiyim*, ועד היום הזה קוראים הערבים בשם עיתים לשדה החרבות שמצפון לחומימה הסמוכה לנהריה. שדה חרבתייה של עיתים משתרע על-פני שטח ניכר, ויש בו אבני בניין, שברי רעפים וכלי חרס וזכוכית. אמנם, המקום לא נחקר עדיין כראוי, אבל אפשר להכיר בו סימני ישוב מהמאות הראשונות אחר ספה'ני.

מ. אבי-יונה ערך לפני שנתיים חפירות בבית-הקברות שבגבעה הסמוכה, מצד דרום, ומצא בה קברי נכרים מהמאות הראשונות אחר ספה'ני; ויתכן שקיים קשר רב בין בית הקברות הזה ובין עיתים.

באחד מסוירי על גבעת עיתים נתקלתי בשטח מכוסה שברים מרובים של אבני שיש ורעפים גדולים בין שאר אבני הבניין. אגב בדיקת אבני השיש מצאתי שני שברים שבכל אחד מהם חקוק בין השאר צלב. נראה שעיתים (בעברית) או עייחא (בארמית) כבר היתה בתקופה שלאחר החרבן ישוב נכרי ברובו או כולו, ומצרי שדותיו במקום אחד ומערות קברותיו (קבייא?) במקום שני נחשבו גבול אדמת ארץ-ישראל. ונראית דעת ש. קליין באמרו: שהנקודות ההן רובן לא מקומות ישוב יהודי היו אלא נקודות שעד שם הגיעה אדמת ארץ-ישראל, כפי שקבעה ההלכה בקשר עם הסצוות התלויות בארץ⁶.

יתכן שחקירה יסודית בגבעת עיתים תגלה לנו שרידים של מיעוט יהודי במקום זה, שכן אין הדבר מן הנמנע, הואיל ובסביבה הזאת ישבו יהודים רבים, שעסקו בחקלאות, ואף בישוב הנכרי הקרוב – כזיב – יושבה עדה יהודית בימים ההם.

א. הלטרנט

(6) שם, שם, ע' 159.

תופעה מוזרה בים-המלח

הערכת מי האגם

ב 10 לספטמבר 1943 בבוקר, הורגש רעש טקטוני קל בכל חלקי הארץ, וביחוד בחופי הירדן שבאזור בית-שאן^א). והנה כשבוע לפני כן נפתחו – בתנאי ים המלח – מעינות חדשים, שפלטו לתוך הים – ביחד עם מים – גם חומר סידי אשר הלבין את פני ים המלח כולו במשך ימים אחדים. במקום צבעם הכחול הרגיל של המים לפני כן, נראה גוון-חלב; ואי-אפשר היה לראות במים כל דבר אפילו בעומק של כמה עשרות ס"מ.

אין לקבוע עתה באיזה חוף הופיעה העכירות לראשונה. אולם החקירות מפי ספני חברת האשלג, העוברים את הים לארכו לפחות פעם אחת ליום, העלו כי הצבע הלבן נראה לראשונה בקרבת הלשון, ורק אחר-כך התפשט צפונה ודרומה. לצערי לא נאספו ידיעות מדויקות יותר מיד עם היראות הצבע.

מהירות התפשטותו של הצבע על-פני שטח של 1,000 קמ"ר, מעוררת כמה שאלות: א) האם פרצו המים העכורים בנקודה אחת מסוימת בחוף האגם או בכמה מקומות בחופים השונים?

* הערה מתוך מכתב למחבר ממזכירות מעוז-חיים:

ביום ו', 10.9.43, בערך בשעה 6 בבקר, היה רעש בסביבת עמק בית-שאן אשר נמשך 4–2 שניות. נפערו סדקים במספר בניינים. אחרי הרעש נראו תמרות אבק לאורך הירדן, כנראה כתוצאה ממפולת של גושי עפר גדולים שנדרדרו לאפיק הנהר; גם בסביבת כפר רופין נראו חופעות כאלה לאורך הירדן.